

Panoramic RadiRo ediția a II-a – Jurnal de festival

(Grigore Constantinescu – 20 - 27 septembrie 2014)

Festivalul Internațional RadiRo, ediția a II-a, organizator Radio România, director de onoare dirijorul Cristian Mandeal, s-a desfășurat în studioul de concerte „Mihail Jora” între 20-27 septembrie. Lansarea evenimentului a determinat invitarea mai multor ansambluri – cinci orchestre radio, pentru opt serate de concert – dar și afluența melomanilor dornici să urmărească astfel de manifestări la București, inclusiv prin transmisiunile radiofonice în direct. Dincolo de ideea organizării acestui festival, în alternanță cu Festivalul Internațional „George Enescu”, momentul acesta aduce în prim-plan, deocamdată la nivel european, ideea specificului formațiilor invitate. În istoria ansamblurilor simfonice apariția, încă din secolul trecut, a formațiilor orchestrale radiofonice este un fenomen caracteristic ipostazei moderne a muzicii. Detaliind, pentru afișul celei de a doua ediții a Festivalului Internațional RadiRo au fost alese Orchestra Națională Radio, Finish Radio Symphony Orchestra, Prague Radio Symphony Orchestra, Stuttgart Radio Symphony Orchestra, Orchestre Nationale de France, ansambluri care însumează, fiecare, multe decenii de existență. Într-un fel, datorită Festivalului Internațional RadiRo, organizat de Radio România, se definește în lumea muzicală un nou concept – Orchestrele Radio – deosebit de cel al orchestrelor filarmonice. Preocupările nu se suprapun, căci aceste orchestre sunt îndrumate mai ales către realizările de înregistrări sau transmisiile radiofonice în direct așa cum se reflectă în jurnalul obligațiilor radiofoniei, specific din care decurge și dependența producției lor de microfonie, inginerie de sunet și repertoriu. Desfășurarea programelor RadiRo în Studioul de concertte „Mihail Jora” al Societății Române de Radio a demonstrat existența necesității calității sonore pentru producțiile ce caracterizează însușirile spațiului special de înregistrări.

Finnish Radio Symphony Orchestra

Inaugurarea evenimentului festivalier, care luminează cu muzica repertoriului simfonic, a aparținut **Orchestrai Radio Finlandeze**, cu un program divers și atractiv. Muzicienii finlandezi au evoluat cu vigoare și expresivitate, urmărind bagheta lui Joshua Weilerstein, subtilele indicații dirijorale, de o eficiență captivantă și pentru public. Orchestra aceasta este unul dintre multele ansambluri ale Finlandei, capabilă în țara sa și peste hotare să suporte orice competiție de calitate, răspunzând totodată cerințelor ce îi revin în promovarea repertoriului național. Din acest punct de vedere, am comparat **Cântecul primăverii** de Sibelius cu **Rapsodia Română nr.1** enesciană, acordată ca supliment. Spiritul creator și modalitatea de comunicare înclină balanța succesului spre Enescu, cântat de finlandezi cu suplețe, variabilitate dinamică și entuziasm. Pentru **Concertul nr.4** de Beethoven, pianistul invitat, Jonathan Biss, a fost un solist capabil să susțină dialogul cu orchestra, într-o desfășurare care ar părea favorabilă replicilor și acompaniamentului simfonic. Punctul de vârf al programului a fost **Suita nr.1 Peer Gynt** de Grieg, o autentică versiune scenică spectaculară, colorată și expresivă, romantică, impresionantă în cele patru tablouri ale narațiunii muzical-dramatice. Poate că, mai mult decât pentru **Till Eulenspiegel** de Richard Strauss, în muzica lui Grieg, Joshua Weilerstein a stăpânit adresarea dirijorală necesară pentru derularea muzicii. Parafrazând proverbul din bătrâni, „ziua bună se cunoaște de dimineață”, încheiem această primă consemnare a deschiderii manifestărilor internaționale RadiRo subliniind că „un Festival bun se cunoaște de la primul concert.”

Orchestra Națională Radio (I, II)

Impresia de continuitate între manifestările Festivalului a fost creată prin deschiderea celui de al doilea concert, în care Orchestra Națională Radio a interpretat **Rapsodia a doua, op.11**, urmând finlandezilor care cântaseră „prima Rapsodie română” de George Enescu. La pupitrul dirijoral, directorul de onoare al Festivalului, maestrul Cristian Mandeal, a semnat o versiune surprinzătoare prin accentele dramatice conferite muzicii. Așteptam apoi cu interes două capodopere straussiene, programate ca omagiu al aniversării a 150 de ani de la nașterea marelui compozitor german. Se știe, capodopera finală a creației sale, **Ultimele patru lieduri**, merită toată atenția și afecțiunea melomanilor. Mandeal și orchestra au adoptat o tensiune poetică bogată în nuanțe meditative, însoțind însă o evoluție plată expresiv, fără dicție și ofertă vocală, a sopranei Katarina Iovanovic. Nimic convingător sau calitativ în prezența sa concertantă, răsplătită cu aplauze convenționale. Cealaltă capodoperă, pentru încheierea concertului ONR, era celebra „**Simfonie a Alpilor**”, film de sunete ale unei călătorii alpestre, cu orchestrații care derulează imagini spectaculoase. Maestrul Cristian Mandeal a obținut de la colaboratorii săi din ansamblul simfonic Radio, efecte impresionante, învecinate cu așteptările compozitorului, rezultat artistic ovaționat de public. Aplauzelor, dirijorul și Orchestra Națională Radio le-au răspuns cu un supliment muzical enescian, **Sarabanda din Suita a doua**, răspândind o liniște dorită de noi toți, după efortul colectiv, sală-scenă, pentru secunda serată a Festivalului.

Orchestra Națională Radio, cu un al doilea program în Festival, s-a încris în competiția interpretativă la poli opuși; dirijoral un maestru cu mare experiență, la vârsta maturității – Cristian Mandeal și un dirijor cu o carieră de patru stagioni, care găsește audiență, succese pretutindeni, la vârsta începuturilor – Case Scaglione. Pe acesta l-am urmărit, doar tangențial comparând ceea ce obține de la cea mai importantă orchestră românească radio și cântărind receptivitatea muzicienilor noștri. Dacă despre **Simfonia Alpilor** de Strauss, dirijată de Mandeal, s-a vorbit deja, și despre versiunea **Simfoniei a III-a** de Brahms, semnată de Case Scaglione, merită formulate poate alte opinii. Tânărul șef de orchestră stăpânește partitura, este activ în conducerea muzicii, utilizând o plastică gestuală coregrafică, evident îndreptată spre efectul expresiv. Poate nu-i recunoaștem încă vigoarea experienței, dar muzicalitatea este totuși prezentă. Am apreciat așa-ceva în dialogul său cu solistul **Concertului pentru vioară** de Richard Strauss, lucrare de adolescență a compozitorului aniversat în 2014. Solistul, Alexandru Tomescu nu a avut rezerve față de romantismul juvenil, medelssohnian, al muzicii, evoluând cu o performanță cuceritoare de virtuoz. **Preludiul la după amiaza unui faun** de Debussy precedase acest program al ONR, subiect de demonstrație a mijloacelor subtile de variație a sonorităților. Deci, să vorbim de un ansamblu simfonic competitiv, cu rezultate marcate de aplauzele publicului care, cum este firesc, știe și poate să prețuiască muzicienii gazde, din Casa Radio.

Prague Radio Symphony Orchestra (I, II)

Prague Radio Symphony Orchestra s-a întâlnit în Studioul de concerte „Mihail Jora” cu un public entuziast, capabil să aprecieze calitatea prestației ansamblului oaspete la Festivalul Internațional Radiro. Subiectul programului avea mai multe înțeleșuri, privitor la apogeul simfonic romantic al muzicii central-europene, Cehoslovacia – reprezentată de Dvorak și Austria – căreia îi aparține Mahler. Este adevărat, programarea **Concertului de pian** semnat Antonin Dvorak putea interesa

ascultătorii, mai ales că lucrarea nu a fost ascultată la noi în ultimul timp. Impresia este modestă, deoarece nici concertul de pian, nici cel de vioară nu suportă comparația cu superbul concert dedicat de Dvorak violoncelului. Pianistul Jan Simon a slujit „cauza” acestei audiții, cu o sârguință potrivită și pentru cauze mai bune decât această lucrare, care a fost repede uitată după audierea suplimentului acordat de solist, **Mazurca în La minor** de Chopin, prilej ca Simon să-și demonstreze calitățile și școala pe care o reprezintă. Dirijorul Tiberiu Soare l-a acompaniat cu atenție, „încălzind” orchestra pragheză pentru impresionanta **Simfonie I, în re major**, „**Titanul**” de Gustav Mahler. Să subliniem meritele Orchestrei Radio-Praga în ce înseamnă profesionalismul prestației sale artistice și receptivitatea la gestul dirijoral incitant, stăpânit eficient de Tiberiu Soare. Pentru un edificiu simfonic atât de complex, dirijorul român a găsi cele mai convingătoare soluții în arhitectonica tempourilor, culorilor timbrale și dramaturgiei muzicale. A meritat din partea publicului, cum era și firesc, cele mai bune aprecieri. Mai mult, dialogul ansamblului cu șeful de orchestră ne-a demonstrat că s-a realizat un nivel de performanță și pregătire interpretativă specifică orchestrelor care activează, mare parte din timpul prestațiilor, în activitatea studiourilor de înregistrări.

Al doilea concert susținut de **Orchestra Radiofonică Pragheză** a fost așteptat cu un interes special, datorită prezenței la pupitru a maestrului Ondrej Lenard cel care, de mai multe stagii, răspunde ca director de destinul ansamblului ceh. Programul, alcătuit din reciprocitatea componistică a muzicii straussiene cu cea a lui Dvorak, părea interesant. Însă, debutul concertului, cu **Vals din Cavalerul Rozelor**, lăsa impresia că așteptările noastre au fost zadarnice, deoarece viziunea interpretativă a dirijorului față de această celebrisimă pagină vieneză era estompată de cenușiul și apatia expresiei, în care, cu greu, l-am recunoscut pe marele compozitor omagiat. Șansa de succes a fost urmarea, cu **Burlesca pentru pian și orchestră** în care ambianța a devenit mult mai vie și antrenantă, în primul rând datorită solistului, Horia Mihail, invitat să colaboreze cu muzicienii praghezi. O pianistică viguroasă s-a întâlnit cu cerințele acestei unice lucrări pianistice concertante a lui Richard Strauss. Horia Mihail a captat atenția membrilor orchestrei și, firește, a dirijorului Lenard, obținând din partea melomanilor succesul meritat de solist. De aici, a pornit și „starea de bine” a muzicienilor, dornici să demonstreze cum s-a clădit gloria componistică națională a lui Antonin Dvorak. Pas cu pas, expresia a sporit în emoție și participare, impunând audiției **Simfonia a VII-a**, tumultoasă în prima parte, poetică în cea secundă, spirituală în Scherzo Vivace și eroică pentru Finale Allegro. În acest context, Prague Radio Symphony Orchestra nu a putut refuza bisurile cerute de public, cu două dintre memorabilele „Dansuri slave” de Dvorak, oferite ascultătorilor. Ascensiunea calității de comunicare de-a lungul concertului este semnul prin care muzicienii cehi și-au arătat bucuria de a fi venit la București, pentru primul lor turneu în România.

Stuttgart Radio Symphony Orchestra (I, II)

Putem aprecia că evoluția realizată de Stuttgart Radio Symphony Orchestra pe podiumul Studioului de concerte „Mihail Jora” a fost, încă de la primul concert, „vârful de lance” al celei de a doua ediții a Festivalului Internațional Radiro. Sub conducerea directorului acestui ansamblu simfonic, dirijorul francez Stéphane Denève, ne-a fost dăruit, în condiții artistice entuziasmante, un program orchestral Richard Strauss – Maurice Ravel. Probabil că strategia repertorială impune, în asemenea prezențe de turneu, lucrări ce asigură succesul în fața unui public care nu a mai întâlnit

această orchestră, decizie corectă dacă ținem seama de aplauzele pline de energie ce au răsplătit-o. Stuttgart Radio Symphony Orchestra are un profil particular. Din debutul poemului **Don Juan** de Richard Strauss am simțit forța atacului și specificul sonorității lucrate în studio, caracteristici urmărite de dirijor, împreună cu muzicienii profesioniști ai ansamblului, pe coordonate stilistice straussiene. Debutul a fost impresionant și oarecum contrastant cu poetica muzicală a **Șeherezadei** de Maurice Ravel, o lume de nuanțe subtile, rezonând la farmecul vocii și interpretării mezzo-sopranei Ruxandra Donose. Minunată prezență artistică, artista ne-a dăruit clipe de neuitat, îmbinând timbrul cu nuanța, cuvântul cu rostirea modulată a versurilor lui Tristan Klingsor. Revenind la Strauss, cu poemul **Moarte și transfigurație**, Stéphane Denève a condus convingător eposul unei ample meditații filozofice, sub arcuirea destinului care veghează asupra morții și vieții. Ce ar mai fi de spus, după strălucioarea imagine a lui Ravel, cu La Valse, ascensiune de neoprit către explozia temperamentală finală? Poate faptul că, prin muzica lui Bizet și Fauré, cele două bisuri de muzică franceză oferite, ne doream să mai ascultăm această minunată orchestră și în a doua seară.

În prima cronică despre concertul susținut de **Stuttgart Radio Symphony Orchestra**, observam importanța orientării repertoriale, în vederea unui turneu. Participarea la Festivalul Internațional RadiRo poate însemna totodată și o competiție între ansamblurile europene cu acest specific. În al doilea program, orchestra din Stuttgart a propus o capodoperă cvasi necunoscută publicului bucureștean – **Concertul nr.2 pentru vioară și orchestră** de Bela Bartók. Lucrare de valoare din ultima jumătate de veac, acest concert demonstrează o concepție expresivă modernă, bine gândită pentru solist în dialog cu orchestra. Partenerii realizării interpretative, dirijorul Stéphane Dénève și violonistul Nikolaj Znaider, ne-au dăruit o versiune credibilă, probabil astfel dorită și de compozitor. Dacă ar trebui comentată evoluția lui Znaider, totodată și un dirijor de succes, să subliniem unitatea între meritele tehnicii instrumentale și gândirea expresivă a formei muzicale, argumente ale calității de adresabilitate cu care a convins ascultătorii. Încheierea programului ne-a adus, prin **Simfonia a IV-a** de Brahms, cel mai impunător mesaj al muzicii germane, de la Beethoven până la finalul Romantismului brahmsian. Interpretarea dirijorală era marcată de rigorile construcției arhitectonicii sonore, perfecțiunea formei, bogăția melosului, spontaneitatea în stăpânirea orchestrației. Într-un fel, l-am caracterizat astfel pe dirijorul-director al formației din Stuttgart, care are forța de a uni muzicienii orchestrei într-o singură și impresionantă respirație.

Orchestre National de France

Ansamblu octogenar, Orchestre National de France și-a marcat istoria cu un număr considerabil de prime audiții și capodopere repertoriale, înregistrate pentru emisii radio, teaurizare de audiții și discuri, îmbinate cu prezențele „live”. Renumele a precedat invitația în Festivalul Internațional RadiRo, pentru a susține un program care rima, majoritar, cu proveniența interpreților. Deci, muzică de Glazunov – **Concertul pentru vioară**, solist Vadim Gluzman, **Simfonia a II-a** de Rachmaninov, dirijor Vassly Sinaysky, directorul Teatrului Bolșoi din Moscova. O seară profesională, serioasă, cu muzicieni capabili să reprezinte repertoriul unei culturi componistice europene de la începutul secolului trecut, meritând aprecierea că o astfel de execuție poate fi recomandată pentru un disc. Violonistul solist, venit din Izrael, este deplin familiarizat cu piesa de succes a lui Glazunov, depășind orice problemă de tehnică și expresie în favoarea audiției, în fața publicului bucureștean. Conform tradiției, o piesă solo de Bach, **Gavota**, a încheiat prezența sa

scenică pe linia execuțiilor de maestru. Vassily Sinaysky s-a recomandat spectatorilor, la început, cu un scurt moment de muzică Richard Strauss, fără vreo ocazie de a demonstra o anume calitate. În schimb, pentru Simfonia rachmaninoveană a avut resursele de comunicare preluate de la școala dirijorală rusă, „via” Kondrașin, precum și măiestria proprie, semnalată de medalia de aur cucerită în 1973 la Concursul Karajan. Pulsul romantic, unitatea de sunet și diversitatea replicilor solistice au servit bogata tematică a compozitorului, plasând în plan principal expresia. Ca o promisiune de voie bună, muzica unui Offenbach „pur sânge” a încheiat acest al optulea concert cu un vesel mesaj spiritual din **Viața pariziană**, ca să știm de unde vine și ce face această Orchestră, răsplătită de aplauzele dedicate și concertului final al Festivalului Internațional RadiRo.

Bilanțul pentru unica manifestare de acest profil din Europa: 5 orchestre radio, 8 concerte în 8 zile de Festival, peste 8.000 de spectatori, 15 soliști și dirijori invitați, 9 lucrări de Richard Strauss, compozitorul omagiat în 2014.